

Lambert Gustafson. Svensk grunder i Gjerdrum.

På en gård i nærheten av Uddevalla ble det i 1898 født en gutt som ble døpt Lambert Gustafson. Han vokste opp på gården, men det sies at uenighet med familien gjorde at han ville prøve lykken i Norge.

I 1916 fikk han jobb som gårdsgutt på Kogstad i Gjerdrum, og her jobbet han i mange år.

Ikke langt unna Kogstad lå Åmot-meieriet der bøndene i Vestbygda leverte mjølka. Meieriet var blitt startet i 1894, Mye av hensikten med meieriet var naturligvis å få mjølka solgt på det attraktive konsummarkedet i Kristiania. I starten ble transporten gjort med hest og kjerre eller slede av de lokale bøndene eller deres gårdsgutter. Kjøringa gikk på rundgang. Kjøring av mjølk til Kløfta ble betalt med 25 øre pr. 50 liters spann; til Kristiania med 60 øre. Et lass var vanligvis 8 til 10 spann, men på dårlig føre kunne det være nede i 6. I 1905 ble det kjørt 5.317 spann mjølk fra Åmot-meieriet til Kløfta; dvs. ca.11-12 lass i uka. Mjølkeprisen på denne tida varierte rundt 10 øre pr. liter.

Protokollen fra Åmot-meieriet viser utover på 1900-tallet tiltakende problemer med mjølketransporten. Å ha sin tårn med mjølkekjøring var ikke noe bøndene gledet seg til! Transportprisen ble hevet flere ganger. Likevel oppsto krangel om fordeling av kjøringa, og i 1918 måtte det til og med ekstraordinær generalforsamling til for å rydde opp.

I 1920 var det jernbanestreik, og nå måtte mjølka kjøres helt inn til Kristiania. Nå hører vi for første gang i protokollen om en ide om å kjøpe lastebil. En utredningskomite ble nedsatt. Men noe kjøp av bil ble det ikke. I stedet ble det i 1923 satt opp plakat der styret ba om anbud på biltransport. Knut Fossums tilbud om transport til Kløfta for 70 øre pr. spann ble godtatt. Han begynte å kjøre i april. Men allerede 14.okt. samme år leser vi at Fossums bil er blitt ubrukt og at han har levert oppsigelse. Meieriet gikk tilbake til den gamle transporten med hest.

Den utviklingen vi her har beskrevet har Lambert Gustafson fulgt med på. Han har i 1924 vært i Gjerdrum i 8 år, er blitt godt kjent, og har klart å legge på si litt penger. Nå ser han sin mulighet. Han låner penger av venner og bekjente, kjøper seg lastebil, og tilbyr seg for perioden 10.mai til 30.okt. å kjøre mjølk for meieriet til Kløfta eller Gardermoen for 70 øre pr. spann. Han kan også transportere kraftfor og husholdningsvarer fra Kristiania for kr.1,50 pr. 100kg. I kontrakten står det at han kan kjøre ”så lang tid utover høsten som det er mulig, eller til naturhindringer inntre.”

Veiene i bygda i 1924 kan på ingen måte sammenlignes med i dag. Veiene var bakkete og smale, og det var dårlig med grus og fast bærelag. Når det var bløtt, ble de ofte sporete. Dessuten var bruene dårlige. Det fortelles at når Lambert skulle over brua over Kvennstufossen, stoppet han på Åmot-sida og lesset alle spannene av bilen. Så kjørte han bilen over til Fossum-sida, bar spannene over, og lesset på på nytt! Det sies også at Lambert aldri kjørte hest. Var føret for dårlig til bil leide han inn andre til hestetransport.

På tross av dette står det i Lamberts kontrakt fra 1927 at ”transporten skal foregå året rundt uten avbrytelser”. I 1928 står det at medlemmene i meieriet ”forbeholder seg om ønsket at kjøre med ham paa melkebilen”.

På slutten av 20-tallet kommer depresjonstida. Lambert må akseptere stadig lavere priser for transporten. I 1930 er prisen kommet helt ned i 20 øre spannet. Samme år flytter Åmot-meieriet inn i nytt bygg på Vestby, og i 1934 får Lambert også ansvaret for driften av meieriet sammen med en meierske. Denne stillingen har han til 1942.

Fra 1931 begynner Lambert å kjøre mjølka direkte til Oslo. På tross av dårlige tider må han ha tjent penger, for nå kommer ideen om rutebil med plass til passasjerer opp. På 1930-tallet ansetter han Helge Berger som medhjelper. I 1939 kjøper han seg også hustomt ved siden av meieriet. Men så kommer krigen og Lambert får ikke bygd før i 1949. Da bygger han imidlertid stort, og han kan leie ut $\frac{3}{4}$ av huset til ansatte sjåførere. Fram til dette har Lambert hele tida bodd på Kogstad.

Utover på 50-tallet ekspanderer Lambert hele tida. På det meste har han 5-6 ansatte, 3 busser og en godsbil.

I 1956 blir Åmot-meieriet nedlagt. Mjølkeforsyningen sentraliseres til Fellesmeieriet i Oslo. Men Lambert får likevel beholde mjølkekjøringa, og ansetter Arne Lyshaug til denne transporten. I 1962 etableres så Romerike Busstrafikk sammen med andre små rutebilselskap i Gjerdrum og Nannestad. Også Lambert går inn her med sine busser og ansatte.

Lambert Gustavson foran bussen på Vestby en gang i 30-åra. Han står sammen med Anders Vamseter. (Kopi fra bygdeboka)

Så litt om personen Lambert Gustafson: Jeg husker sjøl Lambert godt fra barndommen. Han hadde da gitt seg med busskjøring, men hadde en Volvo Duett varebil. Denne var han stadig til byen med. En dag i uka kom han til Åmot med avfallsbrød og kaker i papirsekker. Dette skulle være grisefor, men det hendte det gikk an å finne et deilig skolebrød nedi sekken.

Lambert var rett og slett snill, og til en viss grad ble dette utnyttet av mange i Vestbygda. Skulle du ha tak i noe på apoteket, hente et stoff hos manufakturen, levere egg hos kjøpmannen, el.lign., var det bare å spørre Lambert. Han skulle jo til byen likevel! "Betalingen" for tjenestene var at han fikk middagsmat rundt om på gårdene. Livretten var kjøttkaker. Og etter maten lånte han en divan og hvilte middag.

Ikke alle bestillinger ble effektivt like fort. Leif Eskild forteller at han hadde bestilt Lambert til å hente en maskin for seg i byen. Men det varte og rakk, og maskinen ble ikke levert. En dag pralet derfor Leid Lambert på vegen over Myragutua, og gjorde seg litt morsk og lurte på hvor det ble av maskina. Lamberts svar var: "Fint vær i dag, gitt!"

Alle sier Lambert kjørte sakte og ikke tok sjanser. Det tok på 50-tallet omlag 1 ½ time til byen. Møtte han en annen bil på en litt smal veg, fortelles det at han flyttet seg godt til høyre på sjåførsetet for liksom å gi bedre plass til den han møtte. Og når folk kom på bussen, var Lamberts standarduttrykk: "Plass bak."

Han var heller ingen mekaniker. Han kunne slett ikke reparere, og det fortelles at det han visste om feilsøking var enten "feil på skjermen", eller "feil på ledningen". -Men Lambert hadde ansvarsbeviste sjåførere som kunne hjelpe seg både med mekanikk og økonomi.

Ungdommen på Vestby gjorde flere pek med Lamberts manglende kunnskaper om mekanikk. Tom Arvesen forteller at en gang band han og noen kamerater opp gassen på bilen til Lambert. Når Lambert startet gikk sjølsagt motoren fort, og når han kom til Åmot turte han ikke annet enn å svinge inn på tunet her og be om hjelp. "Fælt gitt" sa Lambert. "I dag gikk'n hardt gitt". Egil Åberg forteller at en annen gang var det noen som skrudde ut en av tennpluggene i motoren. Bilen plystra og gikk likevel på tre sylindre fram og tilbake til Oslo. Da Lambert kom hjem sa han bare: "Bilen var så rar i dag".

Det sies også at Lambert heller ikke var noe økonomisk geni, enda han hadde ansvar for mye penger. Bl.a. hentet han mjølkeoppkjøret på meieriet i byen, tok det med Gjerdrum og fordelte pengene. Pengeveskene fra billettsalget ble tømt på stuebordet og fordelt ut igjen derifra. Det meste både inn og ut gikk nok i kontanter. Når Lambert skulle betale sjåførene, delte han ut igjen de største sedlene og myntene først. Svein Kogstad forteller at derfor hopet det seg opp en anselig haug med ett og toøringer på skrivepulten.

Reidar Monsen var sjåfør for Lambert en periode, men det var en av de andre sjåførene som hadde hyret han inn fordi det var i overkant mye å gjøre. Etter å ha kjørt buss i 14 dager traff Reidar Lambert på Vestbygarden. "Jasså, kjører du for meg du?", spør Lambert. "Ja" svarer Reidar. "Har du kjørt lenge 'a'", spør Lambert. "Ja, jeg har kjørt en 14 dagers tid", sier Reidar. "Javel. Å mye skylder jeg da?" er Lamberts siste spørsmål.

Lambert var også glad i å synge, og sto i sangkor mye av livet. Noen sier de tror dette også var fordi han da kunne være i nærheten av sin ungdoms forelskelse som også sto i kor. Likevel forteller Finn Stokker at Lambert skal ha sagt: ” Bil og kjerring, stakkars mann”. Det er også ting som tyder på at Lambert neppe var av de aller mest ryddige og reinslige i verden. Sjøl om han hadde mange av dem, bytta han sokker bare når det var helt nødvendig.

En liten anekdote: En gang Lambert kom til Kåre Kjærstad med varer fra byen ble han bitt av bikkja hans. Etter dette stoppet han utafør huset og tutet hver gang han hadde med varer til Kåre. Enten måtte da Kåre komme ut og hente varene, eller han måtte først binde bikkja før Lambert våget seg ut av bussen.

Lambert døde i 1973 (?). I Vestbygda er det mange som har gode minner om Lambert - en svenske som kom til Gjerdrum og slo seg opp som rutebusseier.

Kilder:

Protokollen fra Åmot Meieri og notater fra samtaler med Gudmund Vamsæter og Egil Borggaard, for uten de personene som er nevnt i teksten.

Åmot november 2010
Tor Laache
Gjerdrum historielag